

UN ASPECTE DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA D'ANTONI DE MARTÍ I GATELL: LES SOCIETATS DE PRAT, MARTÍ, BALDRIC I FUSTER (1764-1792)

Salvador-J. Rovira i Gómez

El 16 de juny del 2000 s'esdevindrà el 250è aniversari de la naixença a Altafulla d'Antoni de Martí i Franquès i penso que la proximitat de l'efemèride és una bona raó per atansar-se un cop més al savi altafullenc i a tot allò que l'envoltà.

Per iniciar la commemoració particular de l'any Martí i Franquès (16-VI-1999 / 16-VI-2000) he triat un aspecte de l'activitat econòmica del seu pare, Antoni de Martí i Gatell, concretament la seva participació en les societats de Prat, Martí, Baldrich i Fuster.

El tema no és nou, ja que va ser tractat, l'any 1982, en el llibre que vaig dedicar a Martí i Franquès arran del 150è aniversari del seu traspàs a Tarragona,⁽¹⁾ i si el torno a considerar és a causa d'haver localitzat en el fons Baldrich-Coll, de l'Arxiu Municipal de Valls, un conjunt de vint-i-cinc documents referits a les dites societats, els quals permeten ampliar i completar el que aleshores es va escriure gràcies a l'estudi de deu documents de l'Arxiu Martí.⁽²⁾

1. Salvador-J. Rovira i Gómez, *Antoni Martí i Franquès i l'Altafulla del seu temps (1750-1832)* (Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla 1982), 99-101.

2. Ens referim als documents núms. 266, 267, 268, 270, 760, 771, 777, 1.009, 1.010, 1.011, 1.012, 1.013, 1.014, 1.015, 1.092, 1.093, 1.095, 1.096, 1.107, 1.108, 1.109, 1.110, 1.111 i 1.112 del fons Baldrich-Coll, de l'Arxiu Municipal de Valls, el qual fou posat a l'abast de l'investigador l'any 1997.

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE ANTONI DE MARTÍ I GATELL

Des que vaig descobrir la figura gegantina d'Antoni de Martí i Gatell (el Martí d'Ardenya dels seus contemporanis), sento per ell una pregona atracció perquè fou un personatge actiu, dinàmic, emprenedor, capaç i comprensiu que féu arribar el seu llinatge a la plenitud econòmica i social ja que, a més d'acréixer el patrimoni heretat dels avantpassats fins a cotes mai no assolides per les generacions de Martí anteriors a la seva, aconseguí, conjuntament amb el seu germà Francesc, en cap del seu pare –Antoni Martí i Valls–, la condició de noble del Principat de Catalunya;⁽³⁾ però el que més m'ha atret de Martí i Gatell és la comprensió que sempre tingué envers el seu fill i hereu Antoni ja que, a més d'acceptar les seves diguem-ne “raseses”, li permeté viure els cinquanta primers anys de la seva vida dedicat a les seves “manies” i “cabòries” i deslligat de les obligacions que un patrimoni tan considerable com el dels Martí comportava. Així, doncs, aquestes ratlles volen ser una contribució al coneixement d'Antoni de Martí i Gatell, un dels camptarragonins setcentistes més destacats, conegut arreu com Martí d'Ardenya pel fet d'haver nascut en aquesta població del Baix Gaià el 1729.⁽⁴⁾

LES SOCIETATS DE PRAT, MARTÍ, BALDRIC I FUSTER

La primera societat (1764–1769)

S'establí el 25 de setembre del 1764 per un termini de cinc anys i tres mesos, és a dir, fins al 24 de desembre del 1769, entre Antoni Martí i Gatell (aleshores pagès i familiar del Sant Ofici, d'Altafulla), Antoni Baldric i Janer, comerciant de Valls,⁽⁵⁾ i Josep Fuster i Bosc, comerciant de Manresa, d'una part, i Fèlix Prat i Quinquer, comerciant de Barcelona, de l'altra.⁽⁶⁾ La societat es constituí per “negociar en gèneros, especulacions, y qualsevols altres qualitats de negocis tant en lo pahís, com per la estrangeria” amb un capital de vint mil lliures, aportat pels quatre socis a parts iguals. Hom convingué que Prat

3. Ambdós germans foren creats ciutadans honrats, cavallers i nobles del Principat en cap del seu pare el 19 de setembre de 1790.

4. Tant Altafulla com Tàrragona tenen el carrer Martí Ardenya com a homenatge a Antoni de Martí i Franquès arran del primer centenari de la seva mort. L'any 1932 els actes commemoratius foren dirigits per un investigador que considerà que Martí i Franquès era conegut com Martí d'Ardenya quan el qui era denominat així, almenys a Tàrragona, era el seu pare. Tal volta seria bo que amb motiu del 250è aniversari del naixement d'Antoni de Martí i Franquès es canviés la rotulació del carrer, especialment a Altafulla, i que Martí Ardenya fos substituït per Antoni de Martí i Franquès.

5. Pel que fa a Baldric i Janer podeu consultar F. Olivé i Ollé, *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer* (Valls: Institut d'Estudis Vallencs 1981).

6. Fèlix Prat era fill fadrister de Manuel Prat i de Rosa Quinquer i havia nat a Castellfolit del Boix l'any 1737. El 1770, ingressà a la Junta de Comerç de Barcelona, avalat, entre d'altres, per Antoni Martí i Gatell. L'any 1797, aconseguí el privilegi de ciutadà honrat de Barcelona.

s'encarregaria de l'administració per la qual cosa rebria la cinquena part dels beneficis.⁽⁷⁾

Els socis acordaren que els guanys que s'obtinguessin en cada exercici s'afegirien al capital inicial i que a la dissolució de la societat se'ls repartirien. Tot plegat suposà al final del quinquenni la molt respectable quantitat de 57.692 ll., 1 s. i 5 d.

Quant a Martí i Gatell, la seva participació en la societat es desglossa d'aquesta manera:

Any	beneficis en lliures	capital en lliures
1764	—	5.000
1765	819- 5- 5	5.819- 5- 5
1766	903-10- 5	6.722-15- 5
1767	942-18- 6	7.665-14- 4
1768	2.306	11.971-18- 4 ⁽⁸⁾
1769	2.451- 2- 3	14.423- - 7

Tenim, doncs, que quan es desféu la societat el capital de Martí —5.000 ll.— més els beneficis sumaven 14.423 lliures, això vol dir que els guanys havien quasi doblat l'aportació de numerari.⁽⁹⁾

Segona societat (1770-1774)

En finalitzar la societat, els quatre socis acordaren establir-ne una de nova per un termini de cinc anys i amb el capital de 57.692 lliures, producte de la suma de les contribucions dels socis a la primera societat més els beneficis (estimats en 14.423 lliures per cadascun).

La societat començà a operar l'1 de gener del 1770 i finalitzà el 31 de desembre del 1775. El nom de la raó social fou el de Prat, Martí, Baldric i Fuster, i la gestió anà a càrrec de Fèlix Prat el treball del qual fou remunerat anualment amb 200 lliures i un quint dels guanys.

La igualtat en les parts dels socis es mantingué fins al 1774 ja que el darrer any de la societat el capital social de 93.295 ll., 1 s. i 10 d., restà dividit en nou parts de les quals Prat en prengué tres —31.098 ll., 7 s. i 4 d.— i cada un dels altres socis dues —20.732 ll., 4 s. i 10 d.—

Aquesta societat fou tan profitosa com la primera ja que els beneficis, com ens demostren els tres balanços que ens han arribat, foren remarcables, i en el cas de Martí, que també és el de Baldric i Fuster, donaren aquest resultat:

7. AMV= (Arxiu Municipal de Valls) Fons Baldric-Coll, doc. 268.

8. L'augment és superior en dues mil lliures a la suma del capital del 1767 més els guanys del 1768 pel fet que els socis acordaren aportar aquesta quantitat.

9. AMV. Fons Baldric-Coll, docs. 1.014, 1.013, 1.009, 1.012 i 770.

any	beneficis en lliures	capital en lliures
1769	—	14.423
1770	3.296- 9- 4	17.296- 9- 4
1773	3.345-18-11	20.642- 8- 3
1774	2.233-12	22.876- - 3

Ens trobem, doncs, amb un guany de 8.876 ll. i 3 d. per tres anys que, sumat al dels dos anys que desconeixem, ens torna a donar un altre doblament o quasi del capital inicial.⁽¹⁰⁾

Tercera societat (1775-1779)

En acabar la segona societat, els socis no veieren cap inconvenient a renovar-la un cop més i ho feren sobre la base de les nou parts i un capital, per part, d'11.482 ll., 18 s. i 6 d. el qual es mantingué invariable durant tot l'exercici, és a dir que els beneficis no s'acumulaven al capital i que els socis els retiraven anualment.

Per a Martí el quinquenni 1775-1779 tingué aquest resultat:

any	beneficis en lliures	capital en lliures
1775	1.128- 8	22.965-16-11
1776	1.592-18- 7	22.965-16-11
1777	1.665-12- 8	22.965-16-11
1778	2.215-11- 8	22.965-16-11
1779	2.464-19- 6	22.965-16-11

El guany total obtingut per Martí en aquesta societat fou de 9.067 lliures la qual cosa suposa un rendiment anual de quasi un 8%.

Quarta societat (1780-1784)

Com que no hi havia raó per desfer la societat, els socis estigueren d'acord a renovar-la una vegada més per un altre quinquenni i convingueren fer-ho amb el mateix capital de l'etapa anterior: 103.356 ll., 6 s. i 3 d. Martí continuà amb les seves dues parts, és a dir, amb 22.965 ll., 16 s. i 11 d.

El 1783 es prengué la decisió de mantenir la proporció de participació de cadascun dels socis en el capital social, però d'augmentar-lo fins a 150.000 lliures; això vol dir que Martí féu una inversió de 10.367 ll., 3 s. i 1 d. a la societat, i la seva participació s'elevà a les 33.333 lliures.

Aquesta vegada els balanços es presentaren anualment els anys 1780 i 1781, però el 1782 s'acordà fer-lo per un període d'un any i mig (de l'1 de gener del 1782 al 30 de juny del 1783), que tornà a ser anual el 1784, però ara tancant-lo el mes de juny i no el de desembre com s'havia fet fins aleshores.

10. AMV. Fons Baldrich-Coll, docs. 777, 760, 1.010 i 1.112.

Pel que fa a Martí, el resultat del quinquenni 1780-1784 és aquest:

any	beneficis en lliures	capital en lliures
1780	1.468- 6- 6	22.965-16-11
1781	2.313- 8- 5	22.965-16-11
1782-1783	38.370- 2-11	33.333
1783-1784	6.092- 6- 2	33.333

Les xifres de beneficis suara exposades demostren ben clarament que la quarta societat va ser la que obtingué més guanys -48.244 lliures- fins a l'extrem de superar el capital, tot i l'ampliació que experimentà, en quasi quinze mil lliures.⁽¹¹⁾

Cinquena societat (1784-1789)

L'1 de juliol del 1784 s'inicià la cinquena societat amb un capital social de 150.000 lliures el dos primers anys i de 300.000 els tres darrers, del qual Martí aportà la cinquena part, és a dir, 30.000 i 60.000 lliures, respectivament.

El resultat de la societat per a Martí en aquesta etapa és com segueix:

any	beneficis en lliures	capital en lliures
1784-1785	4.230-11- 4	30.000
1785-1786	6.384- 9- 1	30.000
1786-1787	5.245-10- 9	60.000
1787-1788	5.104- 4	60.000
1788-1789	-	-

Tenim, referint-nos als quatre anys dels quals posseïm balanços, un benefici de 10.615 lliures per un capital de 30.000 lliures i de 10.349 lliures per un de 60.000, amb un interès per tant del 18% els dos primers anys i del 9% els dos darrers.⁽¹²⁾

Sisena societat (1789-1794)

El juliol del 1789 comença la sisena i darrera etapa de la societat mantenint el capital de 300.000 lliures i la participació de Martí en 60.000 fins a l'exercici del 1793 en el qual s'acordà continuar la societat amb el mateix capital però variant-ne la participació dels socis ja que s'establí que Prat prendria tres sisens i cadascun dels altres socis un sisè; en altres paraules: Prat afegí 30.000 lliures a les 120.000 que ja hi tenia invertides, mentre que Antoni Martí, Antoni Baldrich i Josep Fuster en retiraren 10.000 cadascun.⁽¹³⁾

11. AMV. Fons Baldrich-Coll, docs. 1.092, 1.107, 1.108 i 1.109.

12. AMV. Fons Baldrich-Coll, docs. 1.111, 1.110, 1.095 i 1.096.

13. Rovira, *Antoni Martí i Franquès*, 100.

D'aquesta etapa només coneixem els balanços dels anys 1791 i 1792, que ens permeten saber que la societat obtingué uns beneficis de 30.770 lliures i 34.819 ll., 3 s. i 4d., respectivament.⁽¹⁴⁾

A TALL DE CLOENDA

Antoni de Martí i Gatell efectuà al conjunt de les societats de Prat, Martí, Baldric i Fuster sis aportacions de capital distribuïdes d'aquesta manera:

1764 = 5.000 lliures

1769 = 9.423 lliures

1774 = 6.309 lliures

1775 = 2.233 lliures

1782 = 10.367 lliures

1786 = 30.000 lliures

La suma de les inversions ens dona un total de 63.332 lliures, que no és el capital definitiu ja que Martí i Gatell retirà diners dues vegades: 3.000 lliures l'any 1784 i 10.000 el 1793, és a dir, 13.000 lliures que, restades de les 63.332 ingressades, ens dona un resultat de 50.332 lliures que corresponen a l'autèntica inversió.

Pel que fa als beneficis tenim el següent balanç:

1764 1768 (5 anys) = 9.423 lliures

1770, 1773 - 1774 (3 anys) = 8.876 lliures

1775 - 1779 (5 anys) = 9.067 lliures

1780 - 1784 (5 anys) = 48.244 lliures

1785 - 1788 (4 anys) = 20.964 lliures

1791 - 1792 (2 anys) = 10.931 lliures

El resultat dels guanys és de 107.505 lliures per 24 anys, és a dir, 4.479 lliures per any. No es pot dubtar que la participació en les sis societats de Prat, Martí, Baldric i Fuster fou un bon negoci per a Martí i Gatell ja que només els beneficis dels anys dels quals posseïm balanços superen abastament el capital invertit (107.505 lliures contra 50.332) i, a més, no s'ha d'oblidar que la inversió no es perdé en cap instant, que estava a la seva disposició en tot moment i es podia recuperar a la fi de cada quinquenni.

Tot plegat són molts diners i ens pot ajudar a comprendre una mica més el potencial econòmic dels Martí, base del pes que la família tenia entre els oligarques setcentistes camptarragonins.

14. *Ibid.*